

Усова А.В.,
студентка гр. Ю-12 юридичного факультету
Сумського державного університету

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ ХУЛІГАНСТВА

Хуліганство є одним з найбільш поширеніших форм посягань на громадську безпеку і правопорядок. До хуліганства відноситься значна кількість протиправних дій - від лайки, нецензурних висловів до причинення тяжких тілесних ушкоджень та вбивства людей із хуліганських спонукань, підпалу будівель, пошкоджень засобів зв'язку і транспорту. Хуліганство, як вид протиправного діяння, небезпечне для суспільства тим, що на ґрунті хуліганства скоюється ряд інших, більш тяжких злочинів. Поняття хуліганства не чітко визначене в законодавстві, що надає можливість правозастосовнику на власний розсуд вирішувати питання щодо його кваліфікації, а це у свою чергу, призводить до свавілля і знижує авторитет правоохоронних органів.

Суттєве оновлення всіх сфер суспільного устрою в нашій державі вимагає ґрунтовної перевірки існуючих правових уявлень, у тому числі і про такий соціально-правовий феномен, яким є хуліганство. Хуліганством визнається грубе порушення громадського порядку (громадського спокою, громадської моральності), вчинене з хуліганських мотивів, що виражає явну неповагу до суспільства і супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом [7, с. 143].

Походження поняття «хуліган» припускають запозичення з англійської мови самого поняття «hooligan» та його транслітерацію, однак існує версія вітчизняної етимології слова «хуліган». Суть цієї версії полягає в тому, що слово «хуліган» складається з двох частин: давньоруського «хула» та французького «gens» (з фр. - люди). Прізвисько «хуліган» давали в епоху кріпацтва в Російській імперії кріпакам, яких хотіли принизити або скривдити. На території, яку зараз відносять до пострадянського простору, термін «хуліганство» набув широкого вжитку наприкінці XIX - початку XX сторіччя та використовувався жандармами Російської імперії для визначення групових пограбувань та інших протиправних дій, вчинених групами молоді у вечірній або нічний час [10, с. 118-119].

Закон, що встановлює кримінальну відповідальність за хуліганство, зазнав певних новацій, які змінили поняття кримінально караного хуліганства, але ці зміни мали суто формальний характер. У порівнянні із КК

1960 р. жодних якісних новел щодо визначення сутності цього суспільного явища не було внесено [7, с. 143].

Співставлення диспозиції ст. 206 КК 1960 р. і 296 КК 2001 р. засвідчило, що чинний КК України декриміналізував частину хуліганських дій і відніс їх до розряду адміністративно-правових. При цьому Пленум Верховного Суду України в п. 3 наказом № 10 від 22 грудня 2006 р. "Про судову практику у справах про хуліганство" підкреслив: "При вирішенні питання про відмежування кримінально караного хуліганства від дрібного слід виходити з того, що відповідно до ч. 1 ст. 296 КК хуліганство – це умисне грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, яке супроводжується особливою зухвалістю або винятковим цинізмом. Якщо таке порушення не супроводжувалось особливою зухвалістю або винятковим цинізмом, його необхідно кваліфікувати як дрібне хуліганство за ст. 173 Кодексу України про адміністративні правопорушення" [8].

Відповідно до диспозиції статті 296 КК України об'єктом цього складу злочину є громадський порядок, що включає комплекс суспільних відносин, які забезпечують спокійні умови життя людей у різних сферах суспільно корисної діяльності, моральності, нормальний відпочинок і дотримання правил поведінки в суспільному житті й у побуті. [5]. Об'єктивно хуліганство виражається у грубому порушенні громадського порядку, поєднаному з особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом [6, с. 142].

Суб'єктивна сторона хуліганства характеризується умисною формою вини і мотивом явної неповаги до суспільства: особа, яка грубо порушує громадський порядок і виражає явну неповагу до суспільства, усвідомлює характер своїх дій і прагне до їх вчинення. Хуліганство припускає наявність особливого мотиву, який називають хуліганським (хуліганські спонукання). Це може бути бешкетництво, прагнення протиставити себе суспільству, виявити п'яну зухвалість, продемонструвати свою грубу силу, зневагу до оточуючих тощо [9, с. 282-284].

Вичерпний перелік кваліфікуючих і особливо кваліфікуючих ознак хуліганства міститься в частинах 2, 3 та 4 ст.296 КК. Кваліфікуючою ознакою хуліганства, передбаченого ч.2 ст.296, є дії, передбачені частиною першою цієї статті, «вчинені групою осіб». Кваліфікуючими ознаками хуліганства є також дії, передбачені ч.3 ст.296, а саме вчинення кримінально караного хуліганства, передбаченого ч.1 або ч.2 ст.296, особою, раніше судимою за хуліганство, чи пов'язаного з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії.

В ч.4 ст.296 вказані особливо кваліфікуючі ознаки кримінально караного хуліганства, а саме вчинення його із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або задалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень [1, с. 278].

Важливою проблемою є розмежування хуліганства залежно від ступеня суспільної небезпечності порушень громадського порядку на такі види: 1) дрібне (ст. 173 КУпАП) просте (ч.1 ст.296 ККУ); 3) злісне (ч.2-3 ст.296 ККУ); 4) особливо злісне (ч.4 ст.296 ККУ). На відміну від кримінально караного, дрібне хуліганство не пов'язано з грубим порушенням громадського порядку. Воно може проявлятися в нецензурній лайці у громадських місцях, завданні образ, образливому ставленні (приставанні) до громадян й інших діяч [3, с. 257]. Слід звернути увагу на той факт, що дрібне хуліганство представляє собою різновид єдиного поняття хуліганства.

Здійснення незаконної порубки лісу за такими мотивами, як бешкетництво, але без грубого порушення громадського порядку і явної неповаги до суспільства, не дає підстав кваліфікувати таке діяння і як хуліганство також [4, с. 136].

Також слід відмежовувати хуліганство зі злочином передбаченим ст. 338 КК України – наруга над державними символами. Мотивом вчинення такого злочину можуть бути саме хуліганські спонукання. Якщо при вчиненні наруги над державними символами хуліганський мотив (малозначний привід, бажання побешкетувати) був домінуючим або єдиним, то такі дії слід кваліфікувати тільки за ст.296 КК України. У разі, коли наруга над державними символами вчинена не з хуліганських спонукань, а з будь-яких інших мотивів, і додатково не супроводжувалась ознаками грубого порушення громадського порядку, дії винного слід кваліфікувати тільки за ст.338 КК України [2, с. 181].

Не можуть кваліфікуватись як хуліганство правомірні дії, вчинені в стані необхідної оборони, а також дії, спрямовані на припинення злочинних посягань і затримання злочинця. Вчинення під час хуліганства більш тяжких злочинів кваліфікується за сукупністю з хуліганством. [1, с. 168].

Отже, поняття «хуліганство» не чітко визначене в законодавстві і відразу ставить низку питань, які не знайшли однозначного розуміння ані серед практиків, ані серед теоретиків. Так як хуліганство є одним із найбільш небезпечних посягань на громадський порядок воно потребує більш детального дослідження і повного тлумачення. Хуліганство відрізняється від інших подібних злочинів: 1) хуліганським мотивом; 2) приводами, які явно не адекватні, не відповідні вчиненим винним діям – вони зовсім несуттєві, неістотні; 3) причинами конфлікту: при хуліганстві ці причини внутрішні, не

мають логічного обґрунтування в обставинах, не впливають з обставин, не зумовлені ними; 4) умислом – наявністю наміру порушити громадський порядок і виявити явну неповагу до суспільства.

Література

1. Бажанов М. І. Кримінальне право України: особлива частина / М.І.Бажанов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій. – Київ-Харків: Юрінком Інтер. – Право, 2003. – С. 483.

2. Болдарь Г. Є. Наруга над державними символами: кримінально правова характеристика та міжгалузевий аспект / Г. Є. Болдарь // Вісник Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2011. - № 4. – С. 176-182.

3. Вайда Т. С. Хуліганство як соціально небезпечне явище: правова природа та його припинення співробітниками ОВС у молодіжному середовищі / Т. С. Вайда // Педагогічний альманах. – Х., 2011. - № 12. – С. 255-262.

4. Гавриш

С. Б. Уголовная ответственность за незаконную порубку леса: Дис. канд. юрид. наук. / С. Б. Гавриш — Х., 1980. — 216 с.

5. Кримінальний кодекс України : Закон України / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

6. Кузнецова Л. О. Визначення ознак суб'єкта хуліганства за законодавством окремих зарубіжних країн / Л. О. Кузнецова // Право і суспільство: Питання кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права. – К., 2010. – № 5. – С. 141-144.

7. Плотнікова А. В. Хуліганство як соціально – правовий феномен / А.В. Плотнікова // Збірник наукових праць. Питання боротьби зі злочинністю. –Х.: Право, 2012. – С.143 – 149.

8. Про судову практику у справах про хуліганство: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 22 грудня 2006 р. / Пленум Верховного Суду України // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 2. – С. 4–7.

9. Ратушняк С.П. Правознавство. Зовнішнє оцінювання. Довідник / С.П. Ратушняк. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – С.282-284.

10. Терещенко І. І. Особливості прояву субкультури футбольних хуліганів / І. І. Терещенко, В. О. Островий // Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. – К., 2011. - №3. – С. 188–122.

Усова, А.В. Актуальні питання, щодо кваліфікації хуліганства [Текст] / А.В. Усова // Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови

держави і суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 5-7 червня 2014 р. / Ред.кол.: В.С. Венедіктов, А.М. Куліш, М.М. Бурбика; За ред.: В.С. Венедіктова, А.М. Куліша. - Суми : СумДУ, 2014. - С. 365-369.